

ДУХОВНА ТА КУЛЬТУРНА МІСІЯ УКРАЇНСЬКОГО КОМПОЗИТОРА Й ДИРИГЕНТА ОЛЕКСАНДРА КОШИЦЯ (до 150-річчя від дня народження)

THE SPIRITUAL AND CULTURAL MISSION OF UKRAINIAN COMPOSER AND CONDUCTOR OLEKSANDR KOSHITS (on the 150th anniversary of his birth)

У 2025 р. відзначається 150-річчя від дня народження Олександра Кошиця. Цей ювілей ставить у центр уваги не лише творчий спадок митця, а і його непересічну роль у формуванні духовного та культурного іміджу України на міжнародній арені. З нагоди цієї дати в Україні та поза її межами заплановано проведення низки урочистих заходів: академічних конференцій, наукових читань, концертів та мистецьких акцій, які покликані вшанувати пам'ять композитора і продемонструвати сучасному слухачеві масштаб його внеску в розвиток духовної і хорової музики.

На момент написання цієї статті вже відомо про конкретні ініціативи, пов'язані з підготовкою до

Статтю присвячено постаті Олександра Кошиця (1875–1944) — одного з провідних діячів української духовної та світової хорової культури. Особливу увагу приділено його внеску в розвиток сакральної музики, зокрема літургійної, а також його ролі як диригента й композитора, що поєднав традиції православного співу з модерними європейськими тенденціями. Досліджено значення його композиторських версій Літургій у контексті духовного відродження початку ХХ ст. та вплив нової хорової служби на церковне життя як в Україні, так і в українських громадах за кордоном. У цьому контексті проаналізовано також діяльність композитора як культурного дипломата: під час міжнародних гастролей

* Кандидат наук з богослів'я, викладач кафедри церковно-практичних дисциплін Київської православної богословської академії.

** PhD in Theology, teacher of the Department of Ecclesiastical and Practical Disciplines of the Kyiv Orthodox Theological Academy.

святкових заходів з нагоди 150-річчя Олександра Кошиця. Зокрема, організаційну діяльність у цьому напрямі здійснює протодиякон Олександр Тарасенко — хормейстер Національної опери України, доцент Національної музичної академії України, голова хорового товариства. Завдяки його багатогранній діяльності та авторитету у вітчизняному музичному середовищі підготовка до ювілейних заходів набуває особливого культурного й суспільного значення.

Постаті Олександра Антоновича Кошиця (1875–1944) належить провідне місце в історії української та світової хорової культури. Він відіграв чималу роль у розвитку церковного духовного співу, де зумів поєднати давні традиції православного обрядового співу з модерними європейськими тенденціями хорового мистецтва. Завдяки творчій діяльності Кошиця церковна музика початку ХХ ст. набула нового змісту й художньої довершеності, а його версії літургійних творів стали важливим чинником духовного відродження. Водночас його внесок виходить далеко за межі суто музичного життя: Кошиць виступив як культурний дипломат, утверджуючи українську духовну традицію у світовому мистецькому просторі. Діяльність О. Кошиця охоплює широкий спектр: диригентську практику, композиторську творчість, організаційно-культурницьку роботу, а також унікальну місію культурного дипломата України у перші десятиліття ХХ ст.

Української республіканської капели (1919–1927) він не лише популяризував народні пісні, а й репрезентував духовну спадщину українського народу, утверджуючи її в світовому культурному просторі.

Ключові слова: Олександр Кошиць, Літургія, духовна музика, хорова музика, культурна дипломатія, українська діаспора.

The article examines the figure of Oleksandr Koshyts (1875–1944) as one of the leading representatives of Ukrainian sacred and world choral culture. Particular attention is given to his contribution to the development of sacred music, especially church liturgical compositions, as well as to his role as a conductor and composer who combined the traditions of Orthodox chant with modern European tendencies. The study explores the significance of his compositional versions of the Divine Liturgy in the context of the spiritual revival of the early twentieth century and the impact of choral interpretations of the liturgical rite on church life both in Ukraine and in Ukrainian communities abroad. In this context, the article also analyzes Koshyts's activity as a cultural diplomat: during the international tours of the Ukrainian Republican Capella (1919–1927) he not only popularized folk songs, but also represented the spiritual heritage of the Ukrainian people, affirming it within the global cultural space.

Keywords: Oleksandr Koshyts, Liturgy, sacred music, choral music, cultural diplomacy, Ukrainian diaspora.

Актуальність дослідження зумовлена передусім значенням церковного духовного співу як одного з наріжних каменів української національної культури. Постать Олександра Кошиця є ключовою у цьому контексті, адже його творчість поєднала багатовікові традиції православного богослужбового співу з новими художніми формами та європейськими тенденціями хорової музики. Саме завдяки його діяльності духовний спів вийшов за межі суто релігійного життя, перетворившись на важливий чинник культурного відродження нації та її самоідентифікації. Його композиторський доробок у царині богослужбового хорового мистецтва поєднує канонічні наспіви православної традиції з оновленими засобами гармонізації та хорової фактури, спрямованими на концертне й богослужбове звучання. Публічне побутування цих творів — від європейських сцен до північно- та південноамериканських гастролей — уможливило репрезентацію української духовної культури як складника культурної дипломатії УНР. Такий синтез богослужбового ґрунту й модерної художньої мови, а також міжнародна рецепція духовного репертуару Кошиця зумовлюють наукову актуальність теми.

Метою статті є аналіз духовної спадщини О. Кошиця, зокрема його літургійних композицій, а також з'ясування їх впливу на церковне життя в Україні та українській діаспорі. Особливої ваги це дослідження набуває в сучасних умовах, коли питання ідентичності та утвердження України та її Церкви у глобальному духовному й культурному просторі знову набувають актуальності, а також у зв'язку з відзначенням 150-річчя від дня народження Олександра Кошиця у 2025 році.

У науковій літературі спадщину митця розглядають комплексно. Першим ґрунтовним дослідженням стала праця М. Антоновича [Антонович, 1975], що акцентувала на його духовному доробку. Важливою віхою було двотомне видання спогадів самого Кошиця [Кошиць, 1947], [Кошиць, 1948], [Кошиць, 1995], яке дало можливість реконструювати історію створення та гастролей Української республіканської капели. Серед сучасних праць особливе місце займає монографія М. Головащенко [Головащенко, 2007], яка узагальнила наукові підходи до його діяльності. Значний внесок зробила Н. Калущка, зокрема її дисертація [Калущка, 2001] та спільна монографія з Л. Пархоменко [Калущка, 2012]. У новітній період актуальними є дослідження А. Смірнова [Смірнов, 2024], [Смірнов, 2024, с. 109–116], [Смірнов, 2024, с. 30–46]. Місію Української республіканської капели

О. Кошиця (1919–1924) як інструмент культурної дипломатії УНР ґрунтовно дослідила українська науковиця, засновниця Інституту Леонтовича Т. Пересунько [Пересунько, 2019].

Біографічний шлях митця свідчить про складний і глибокий процес його духовного формування, а також демонструє розвиток українського музичного професіоналізму на початку ХХ ст. Народився Олександр Антонович Кошиць 12 вересня 1875 р. у с. Ромашки Канівського пов. Київської губ. Належав до старої священницької родини: батько Антін (Антон) Гнатович Кошиць гербу Порай, священник, мати Євдокія Михайлівна, з роду Маяковських. Свого часу Т. Шевченко навіть наймитував у його далекого родича — священника Григорія Кошиця [Спогади, 1982, с. 36–40], а згодом, коли вже був вільним (1845), безуспішно сватався до його дочки Феодосії (Тодосі) [Кошиць, 1995, с. 245], [Коли перестали бути німими для світу, 2015].

У 1884–1890 рр. навчався в Богуславському духовному училищі, де захопився церковною музикою. Під час навчання у 1890–1896 рр. у Київській духовній семінарії особливу увагу приділяв заняттям музики та співу. У 1897–1901 рр. навчався у Київській духовній академії, одночасно відвідуючи Київську музичну школу. У 1898–1901 рр. був регентом хору академії, значно збагатив його репертуар. Започаткував систематичне комплектування та впорядкування нотного фонду бібліотеки академії. Зауважимо, що визначальним у формуванні національно зорієнтованого музичного світогляду Олександра Кошиця був вплив Миколи Лисенка. У 1910-х роках Кошиць працював у театрі Миколи Садовського, поєднуючи диригентську й сценічну діяльність.

Важливим етапом стало керівництво Державним українським хором «Думка» (1916–1918). А вже у 1919 р. він створив і очолив Українську республіканську капелу, яка принесла йому світову славу. Ініціатива створення колективу належала уряду Директорії УНР як інструмента культурної дипломатії. Перший гастрольний маршрут пролягав через Чехію, Австрію, Швейцарію, Францію та Бельгію. У 1922 р. розпочався північно-американський етап гастролей. Капела виступила в провідних концертних залах США та Канади — від Нью-Йорка до Вінніпега. Ці гастролі мали потрійний характер: просвітительський, мистецький та політичний. Хоча політична місія не увінчалася довготривалим успіхом, сам факт гучних виступів довів культурну суб'єктність України у світі, а ім'я Олександра Кошиця стало символом поєднання високого професіоналізму та гли-

бокої національної свідомості і прагнення утвердити українську музичну традицію у світовому просторі. Більш ґрунтовний аналіз дипломатичної й культурної місії композитора здійснено у фундаментальній монографії Т. Пересунько «Культурна дипломатія Симона Петлюри: “Щедрик” проти “русского мира”. Місія капели Олександра Кошиця (1919–1924)» [Пересунько, 2019, с. 70, 230, 278].

Серед численних граней діяльності Олександра Кошиця — диригентської, педагогічної, культурно-дипломатичної — особливе місце посідає композиторська спадщина, а саме духовні твори, що відобразили поєднання православного канону з новітніми музичними тенденціями того часу. Завдяки йому та низці інших відомих композиторів українська молитва в храмах зазвучала по-новому, стала близькою для вірян та відійшла від традиції московського синоду.

Осередком цих змін стала Софія Київська, де вперше зазвучала Літургія українською мовою. Потужним імпульсом розвитку духовної хорової творчості став процес історичного відновлення Української Автокефальної Православної Церкви, який розпочався у другій половині 1917 р. створенням у Києві Всеукраїнської Православної Церковної Ради. Активну участь у її роботі брали, наприклад, композитори Микола Леонтович і Кирило Стеценко. 9 травня 1919 р. у Микільському (Військовому) соборі на Печерську (знищений більшовиками у 1934 р.) відбулося перше богослуження українською мовою, під час якої звучала «Літургія Святого Іоана Золотоустого» Миколи Леонтовича [100 років української літургії, 2019].

У 1926 р. радянські очільники назвали УАПЦ «могутнім оплотом націоналізму та відмінним агітаційним знаряддям», тим самим розпочавши репресії проти її священнослужителів і вірян [Микола Леонтович, Літургія, 2024]. Тому у радянський час духовну спадщину Кошиця фактично не виконували в храмах — релігійна цензура унеможливлювала це. Лише окремі хоріві колективи виконували його духовні твори на концертах «для вузького кола». Та попри короткий період свободи богослужінь, УАПЦ дала поштовх до створення низки українських Літургій — справжніх музичних скарбів, які через століття знову звучатимуть у головних святинях Києва [100 років української літургії, 2019]. У формуванні службового репертуару УАПЦ найактивнішу роль брали Кирило Стеценко та Яків Яциневич, до створення Літургій та інших богослужбових творів на українські тексти долучилася значна кількість тогочасних

хорових діячів: Порфирій Демущий, Григорій Давидовський, Петро Гончаров, Пилип Козицький, Михайло Вериківський, Михайло Гайдай, Федір Попадич та ін. Уже в еміграції писати богослужбові твори почав Олександр Кошиць [Цикл концертів до 100-річчя Української Літургії, 2024].

За кордоном, у період еміграції (1920–1940), Олександр Кошиць написав кілька повних «Літургій Іоана Золотоустого». Частину з них виконували в діаспорних парафіях Української Православної Церкви в США та Української Православної Церкви в Канаді, там вони стали невід'ємною частиною богослужбової практики. Збірка «Релігійні твори» сприяла їх збереженню та поширенню [Лисько, 1970].

Звернення Кошиця до духовної музики не було випадковим. Він сформувався в атмосфері церковного співу, навчався у Київській духовній академії, а тому добре знав традиції східнохристиянської літургійної культури. Попри його всесвітню славу як диригента й організатора Української республіканської капели, композиторська діяльність, особливо у сфері богослужбового співу, тривалий час залишалася малодослідженою. А проте, ще до еміграції Олександр Кошиць створював твори на духовні тексти, а перебуваючи за кордоном, особливо у 1920–1930-х роках, написав п'ять хорових циклів Літургій, а також інші духовні піснеспіви, серед яких найвідомішим є цикл «Богородичні догмати».

Літургія — це основне богослужіння Православної Церкви, центральний чин духовного життя, у якому здійснюється Таїнство Євхаристії. Досить влучно сутність Літургії визначив протопресвітер О. Шмеман, назвавши її «Таїнством Царства», у якому «земне і небесне, час і вічність, людське й Божественне сходяться воедино в повноті життя у Христі» [Шмеман О. протоп., Євхаристія, с. 25]. Водночас літургійні піснеспіви це своєрідний музичний жанр, який втілюється переважно в акапельних хорових циклічних композиціях, створених на основі текстів і чинопослідувань однойменної церковної служби. На відміну від Літургії як богослужіння, Літургія як жанр розрахована на виконання професійними чи аматорськими хоровими колективами в церкві або концертних умовах і передбачає розмежування слухачів і виконавців. В Україні церковно-співоча традиція активно взаємодіяла з фольклорно-пісенною, тому вже на перших етапах формування Літургії як музичного жанру було закладено підвалини для розвитку в ній рис української національної музичної мови, значною мірою внаслідок впливу хорового мистецтва [Костюк, 2000, с. 52–63].

Отже, літургійні твори О. Кошиця посідають особливе місце у його творчій спадщині, оскільки вони були спрямовані не лише на художній, а й на духовно-практичний вимір життя українського суспільства. У добу, коли національна ідентичність українців перебувала під загрозою асиміляції, церковний спів ставав одним із чинників культурного самоусвідомлення.

По-перше, ці твори виконували в храмах Києва та інших міст України, де вони здобули високу оцінку як священнослужителів, так і парафіян. Їх музична мова, з одного боку, зберігала традиційну богослужбову стриманість, а з іншого — надавала молитві піднесеної художньої сили. По-друге, Літургії Кошиця стали важливим чинником єднання українських парафій у діаспорі. Після еміграції митця й Української республіканської капели їх виконували в церквах Західної Європи та Північної Америки. По-третє, поширення літургійних творів Кошиця у концертному середовищі розширило сприйняття церковної музики. Таким чином, Літургії Кошиця виходили за межі суто церковного чину, стаючи важливим елементом культурної дипломатії України у світі.

Сучасна українська музикознавиця М. Коваль, яка досліджує духовну спадщину українських композиторів, у своїх працях приділяє особливу увагу ще одному духовному доробку Олександра Кошиця, зокрема хоровому циклу «Богородичні догмати» [Коваль, 2024, с. 303–310]. Науковиця здійснює музично-теоретичний аналіз піснеспівів, але водночас підкреслює їх духовний характер як зразка літургійної творчості, вкоріненої у традиції православного богослужбового співу. Особливий інтерес викликає звернення Кошиця до монодичних (одноголосних) піснеспівів і догматиків, що здавна виконувалися під час вечірні.

Про те, що могло надихнути О. Кошиця до вибору монодичних догматиків як джерела власного твору, дізнаємося з листа композитора до Павла Маценка [Головащенко, 2007, с. 383]. Лист дихає глибоким і сильним враженням від знайомства із цими, як уважає Кошиць, справжніми, світового масштабу шедеврами у релігійно-вокальній літературі і тим найкращим, що дав знаменний «напів» (за термінологією автора) за історію свого буття. Композитора захопили й музичні властивості догматиків: вокалізація як природна основа мелосу, динамізм музичного руху, досконалість оформлення, логічна сумірність цілого й частин, ювелірного рівня відточеність деталей. Але насамперед Кошиць надихався їх піднесеністю і глибиною змісту. У композиторському трактуванні ці давні наспіви набувають

нової художньої інтерпретації, зберігаючи канонічний зміст православного догмату про Пресвяту Богородицю, але також осучаснюючись у поліфонічному звучанні та гармонічних побудовах. Таким чином, «Богородичні догмати» постають не лише як мистецький твір, а і як духовне свідчення, де хорове письмо Кошиця органічно поєднує богословську глибину з високою естетикою церковного співу [Коваль, 2024, с. 304].

Олександр Кошиць створював духовні твори, зорієнтовані саме на богослужбове виконання. Його хорові партитури відповідали православному канону, їх виконували «*a cappella*» (дослівно – «як співають у каплиці»), тобто без інструментального супроводу, з опорою на давні київські та знаменні наспіви. Такі піснеспіви звучали в храмах Києва та інших парафіях, де діяли церковні хори [Смірнов, 2024, с. 114].

Творчість Олександра Кошиця у галузі церковного співу стала продовженням і розвитком давньої православної традиції, адже він прагнув не зруйнувати, а поглибити й піднести її. У його гармоніях відчутна спадковість візантійсько-слов'янської монодії, проте у новій художній формі, яка відповідала духовним потребам людини ХХ ст. Його композиції та літургійні тексти — це не просто музика, а молитва у звуках, що розкриває внутрішню тишу й веде душу до співпричастя з Божественним. Кошиць писав нову духовну музику, орієнтовану на богослужбове виконання, проте відмінну від традиційних зразків. Його літургійні композиції постали як спроба оновлення православного співу: композитор опрацював давні монодичні наспіви, зберігаючи канонічний текст, але надавав їм сучасного звучання завдяки багатоголосій фактурі та поліфонічним прийомам. Такий підхід дозволяв досягати молитовної зосередженості й величності, поєднуючи богословську глибину з високою естетикою. Дослідники наголошують, що саме в цих творах Кошиць поєднав служіння Церкві з модерною художньою мовою, створивши духовну музику, яка могла звучати і в храмі, і на концертній сцені.

Хорові обробки літургійних текстів стали не лише мистецьким явищем, але й свідченням глибокого молитовного переживання композитора. Вірянин на богослужінні або слухач на концерті — кожен відчував, що цей духовний стан народжувався із щирої віри та внутрішнього прагнення Кошиця наблизити людину до Бога через красу співу. З першого акорду Літургії у вірних виникає відчуття щирості й тепла, яке не зникає до завершення циклу. Тут ми відчуваємо прозорість і простоту,

щирість і містичну споглядальність («Херувимська пісня»), питомо церковну псалмодійність («У царстві Твоім» і «Вірую») та «веснянкову» святковість («Єдинородний Сину»). Усе це відтворює щиросердність та високу піднесеність українського богослужіння [Божеественна літургія, 2019].

У цих піснеспівах О. Кошиць поєднав традиційні інтонації давніх київських і галицьких наспівів із новими гармонічними пошуками початку ХХ ст. Завдяки цьому його музика зберігала канонічність і стриманість богослужбової атмосфери, відкривала слухачеві новий духовний простір, у якому поєднувалися покаєння, благоговіння й прославлення Бога [Тележинський, 1928, с. 8].

Можна ствердити, що навіть ті люди, які не брали участі в богослужіннях, не відвідували храмів або й узагалі у своєму житті не зверталися до Бога, під час концертів Української республіканської капели під орудою Олександра Кошиця мимоволі замислювалися над сенсом буття та над роллю Творця, який «премудро все сотворив» (Пс. 103: 24). У цьому виявляється подвійна місія його хорового мистецтва: воно виконувало не лише естетичну функцію, але й ставало засобом духовно-просвітницького впливу, відкриваючи слухачеві глибини православної традиції та підводячи його до релігійно-екзистенційного переживання.

О. Кошиць відомий також і як культурний дипломат. Його місія полягала в тому, що через виконання українських духовних і народних хорових творів він представляв Україну світові, популяризуючи її духовність та культурну спадщину на міжнародній арені. Кошиць створив унікальну хорову школу, що поєднала українську традицію та європейські методи. Основою його диригентської техніки була чистота інтонації, ансамблева злагодженість, виразна дикція та увага до змісту слова. Його інтерпретації вирізнялися драматургічною побудовою, що надавала хоровим творам особливої експресії. Специфіка його репертуарної політики полягала в тому, що він поєднував духовну музику, народні пісні, твори сучасних українських композиторів та власні обробки. Завдяки цьому сформувалося цілісне уявлення про українську музичну культуру і духовність.

Аналіз духовної спадщини Олександра Кошиця дозволяє зробити висновок, що його Літургії стали не лише частиною богослужбової практики, але й важливим чинником духовного відродження, національної ідентичності та культурної дипломатії України. Вони поєднали канон православної традиції з національним мелосом та модерними гармонічними пошуками. Із відновленням незалежності та релігійної свободи тво-

ри Кошиця — особливо богослужбові — повертаються до репертуару церковних хорів. Сьогодні їх можна почути як під час богослужінь у храмах Православної Церкви України, так і на концертних сценах у виконанні професійних капел.

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками / переклад Патріарха Філарета (Денисенка). Київ: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2007. 1408 + VIII с.
2. Кошиць О. А. Спогади. В 2-х частинах. Вінніпег: Культура й освіта, 1947. Т. 1. 367 с.
3. Кошиць О. А. Спогади. В 2-х частинах. Вінніпег: Культура й освіта, 1948. Т. 2. 272 с.
4. Кошиць О. А. Спогади / Упоряд., передмова М. Головаценка; післямова М. Слабошпицького. Київ: Рада, 1995. 384 с.
5. Лисько З. Кошиць Олександр. Релігійні твори. Нью-Йорк, 1970. 738 с.
6. Спогади про Тараса Шевченка / Упоряд. і приміт. В. С. Бородіна і М. М. Павлюка; передмова В. Є. Шубравського. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1982. 547 с.
7. Антонович М. Д. Кошиць Олександр Антонович: композитор церковної музики і диригент. Вінніпег, 1975. 96 с.
8. Головаченко М. І. Феномен Олександра Кошиця. Київ: Музична Україна, 2007. 588 с.
9. Калуцка Н. Б. Мистецька діяльність О. Кошиця в контексті музики ХХ століття / Дис. канд. мистецтвознавства НАН України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М. Рильського. Київ, 2001. 219 с.
10. Калуцка Н. Б., Пархоменко Л. О. Олександр Кошиць: мистецька діяльність у контексті музики ХХ сторіччя. Київ: Фенікс, 2012. 416 с.
11. Коваль М. В. Монодичне першоджерело «Богородичних Догматів» Олександра Кошиця: підсумки музично-теоретичного дослідження. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. Київ: Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2024. № 2. С. 303–310.
12. Костюк Н. О. Літургія Іоанна Златоуста: еволюція і семантика жанру. *Українське музикознавство: наук.-метод. зб.; [ред. М. Ю. Ржевська]*. Київ, 2000. Вип. 29. 278 с.
13. Пересунько Т. В. Культурна дипломатія Симона Петлюри: «Щедрик» проти «русского мира». Місія капели Олександра Кошиця (1919–1924). Київ: ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2019. 309 с.
14. Смірнов А. Ю. Виконавська доля літургій О. Кошиця. *Аспекти історичного музикознавства / Харківський нац. ун-т мистецтв ім. І.П. Котляревського*. Харків, 2024. № 35. С. 30–46.
15. Смірнов А. Ю. Духовні твори Олександра Кошиця: жанрово-стильові особливості. *Актуальні питання гуманітарних наук: зб. ст. / Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка*. Дрогобич: Гельветика, 2024. Вип. 74. Т. 2. С. 109–116.
16. Смірнов А. Ю. Жанр літургії у творчості Олександра Кошиця: виконавський аспект. Київ, 2024. 92 с.

17. Тележинський М. Т. Український композитор К. Стеценко (До історії української пісні). Варшава, 1928. 11 с.
18. Шмеман Олександр, протопресвітер. Євхаристія. Таїнство Царства. Львів: Видавництво «Свічадо», 2007. 272 с.
19. 100 років української літургії. Духовно-мистецький цикл з п'яти літургій. URL: https://nhm.com.ua/news/24_05_2024_063141
20. 100 років української літургії. Духовно-мистецький цикл з п'яти літургій. URL: https://nhm.com.ua/news/24_05_2024_063141
21. Божественна літургія у день св. Миколая 22 травня: 100 років першої української літургії Миколи Леонтовича. URL: <https://www.preobraz.kiev.ua/2019/05/bozhestvenna-liturhiia-u-den-sv-mykolaia-22-travnia-100-rokiv-pershoi-ukrains-koi-liturhii-mykoly-leontovycha>
22. Коли перестали бути німими для світу: до 145-ліття композитора і диригента Олександра Кошиця. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3637/164/150024>
23. Микола Леонтович – Літургія. URL: <https://nhm.com.ua/concert/100-rokiv-ukrainskoi-liturhii2/262#:~:text=У%201926%20році%20радянськ%20очільники%20назвали%20УАПЦ,справжніх%20музичних%20скарбів%2C%20які%20через%20100%20років>
24. Цикл концертів до 100-річчя Української Літургії. URL: <https://mus.art.co.ua/tsykl-kontsertiv-do-100-richchia-ukrainskoi-liturhii>

1. Bibliia. Knyhy Sviashchenoho Pysannia Staroho ta Novoho Zavitu v ukrainskomu perekladi z paralelnymy mistsiamy ta dodatkami / pereklad Patriarkha Filareta (Denysenka). К. : Vydannia Kyivskoi Patriarkhii Ukrainskoi Pravoslavnoi Tserkvy Kyivskoho Patriarkhatu, 2007. 1408 + VIII s.
2. Koshyts O. A. Spohady. V 2-kh chastynakh. Vinnipeh: Kultura y osvita, 1947. T. 1. 367 s.
3. Koshyts O. A. Spohady. V 2-kh chastynakh. Vinnipeh: Kultura y osvita, 1948. T. 2. 272 s.
4. Koshyts O. A. Spohady / Uporiad., peredmova M. Holovashchenka; pisliamova M. Slaboshpytskoho. K.: Rada, 1995. 384 s.
5. Lysko Z. Koshyts Oleksandr. Relihiini tvory. Niu-York, 1970. 738 s.
6. Spohady pro Tarasa Shevchenka / Uporiad. i prymit. V. S. Borodina i M. M. Pavliuka; peredmova V.Ye. Shubravskoho K.: Vydavnytstvo khudozhnoi literatury «Dnipro», 1982 547 s.
7. Antonovych M. D. Koshyts Oleksandr Antonovych: kompozytor tserkovnoi muzyky i dyryhent. Vinnipeh, 1975. 96 s.
8. Holovashchenko M. I. Fenomen Oleksandra Koshytsia. K.: Muzychna Ukraina, 2007. 588 s.
9. Kalutska N. B. Mystetska diialnist O. Koshytsia v konteksti muzyky XX stolittia / Dys. kand. mystetstvoznavstva NAN Ukrainy, In-t mystetstvoznav., folklorystyky ta etnologii im. M. Rylskoho. K., 2001. 219 s.
10. Kalutska N.B., Parkhomenko L.O. Oleksandr Koshyts: mystetska diialnist u konteksti muzyky XX storichchia. K.: Feniks, 2012. 416 s.
11. Koval M. V. Monodychne pershodzherelo «Bohorodychnykh Dohmativ» Oleksandra Koshytsia: pidsumky muzychno-teoretychnoho doslidzhennia.

- Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadriv kultury i mystetstv*. K.: Natsionalna akademiia kerivnykh kadriv kultury i mystetstv, 2024. № 2. S. 303–310.
12. Kostiuk N. O. Liturhiia Ioanna Zlatousta: evoliutsiia i semantyka zhanru. *Ukrainske muzykoznavstvo: nauk.-metod. zb.; [red. M. Yu. Rzhevskaja]*. K., 2000. Vyp. 29. 278 s.
 13. Peresunko T.V. Kulturna diplomatiia Symona Petliury: «Shchedryk» proty «russkoho myra». *Misiia kapely Oleksandra Koshytsia (1919–1924)*. K.: TOV «Vydavnychi dim «ArtEk», 2019. 309 s.
 14. Smirnov A. Yu. Vykonavska dolia liturhii O. Koshytsia. *Aspekty istorychnoho muzykoznavstva / Kharkivskiy nats. un-t mystetstv im. I.P. Kotliarevskoho*. Kharkiv, 2024. № 35. S. 30–46.
 15. Smirnov A. Yu. Dukhovni tvory Oleksandra Koshytsia: zhanrovo-stylovi osoblyvosti. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: zb. st. / Drohobyt'skyi derzh. ped. un-t im. Ivana Franka*. Drohobych: Helvetyka, 2024. Vyp. 74. T. 2. S. 109–116.
 16. Smirnov A. Yu. Zhanr liturhii u tvorchosti Oleksandra Koshytsia: vykonavskiy aspekt. K., 2024. 92 s.
 17. Telezhyn'skyi M. T. *Ukrainskyi kompozytor K. Stetsenko (Do istorii ukrainskoi pisni)*. Varshava, 1928. 11 s.
 18. Shmeman Oleksandr, protopresviter. *Yevkharystiia. Tainstvo Tsarstva*. Lviv: Vydavnytstvo «Svichado», 2007. 272 s.
 19. 100 rokiv ukrainskoi liturhii. Dukhovno-mystetskyi tsykl z piaty liturhii. URL: https://nhm.com.ua/news/24_05_2024_063141
 20. 100 rokiv ukrainskoi liturhii. Dukhovno-mystetskyi tsykl z piaty liturhii. URL: https://nhm.com.ua/news/24_05_2024_063141
 21. Bozhestvenna liturhiia u den sv. Mykolaia 22 travnia: 100 rokiv pershoi ukrainskoi liturhii Mykoly Leontovycha. URL: <https://www.preobraz.kiev.ua/2019/05/bozhestvenna-liturhiia-u-den-sv-mykolaia-22-travnia-100-rokiv-pershoi-ukrains-koi-liturhii-mykoly-leontovycha>
 22. Koly perestaly buty nimy dlia svitu: do 145-littia kompozytora i dyryhenta Oleksandra Koshytsia. URL: <https://www.umoloda.kiev.ua/number/3637/164/150024>
 23. Mykola Leontovych – Liturhiia. URL: <https://nhm.com.ua/concert/100-rokiv-ukrainskoi-liturhii2/262#:~:text=У%201926%20році%20радянські%20очільники%20назвали%20УАПЦ,справжніх%20музичних%20скарбів%2С%20які%20через%20100%20років>
 24. Tsykl kontsertiv do 100-richchia Ukrainskoi Liturhii. URL: <https://mus.art.co.ua/tsykl-kontsertiv-do-100-richchia-ukrainskoi-liturhii>